

מתורתו של צדיק אביר יעקב

משנתו של מרן רבי יעקב אביחצירא זי"ע על דרך הפשט
לקט דרושים ומאמרים, בביאור פשט מצוות התורה וענייני עבודת השי"ת
שנלקטו מכל ספריו הק'

בס"ד, פר' וירא תשפ"ו

בית יעקב

החוטא מפסיד כמה דברים עד שישב בתשובה

וירא אליו ה' באלני ממרא והוא ישב פתח האהל כחם היום.
(יח א.)

אפשר לרמוז הפסוקים האלו בדרך רמז בהקדים מה שאמרנו
רבתינו זכרונם לברכה (ספר הליקוטים תהלים נ טז), דכשאידם חוטא
כל המצוות והתורה שעשה, הסטרא אחרא לוקחת אותם,
וגם הנפש והרוח והנשמה שיש בו מסתלקים ממנו, וכשחוזר
בתשובה חוזרים לו. וגם השכינה אינה משגחת בו כשחוטא,
וכשחוזר בתשובה השכינה משגחת בו להטיב אליו, וכל
המצוות והתורה שלקחה הסטרא אחרא חוזרים אליו:

כל חלק בתורה נמשל לדבר אחר

והנה התורה נקראת מים, ונקראת פת, ונקראת יין וחלב
ודבש. ואפשר לומר, דהתורה נחלקת לארבעה, פשט רמז
דרוש סוד. כנגד הפשט נקראת מים, כנגד הרמז נקראת לחם,
כנגד הדרוש נקראת בשר וחמאה, כנגד הסוד נקראת יין וחלב
ודבש:

על ידי התשובה חוזרות אליו המצוות שהיו בסטרא אחרא

והנה סמוך לזה בסוף הפרשה אמר (לעיל יז כז) וְכָל אִנְשֵׁי
בֵּיתוֹ יָלִיד בֵּית וּמִקְנֵת כֶּסֶף מֵאֵת בֶּן נָכַר גָּמְלוּ אֹתוֹ. בא לרמז
על מי שחזר בתשובה, שמה שלקחה הסטרא אחרא חוזר
אליו. והנה מצינו שהעושה מצוה גברא ממנה מלאך אחד.
והנה גם כן יש מצוות שעושה אדם בגופו, כגון תורה ותפלה,
ויש שעושה אותם על ידי מעשה, כגון מצות הצדקה וכיוצא,
ומכלם גבראים מלאכים, וכשחוטא לוקחת הכל הסטרא
אחרא, וכשחוזר בתשובה כראוי הכל חוזר לו כבתחלה. והו
שאמר וְכָל אִנְשֵׁי בֵּיתוֹ, הם המלאכים שנגבראו על ידי מעשיו
הטובים. ויליד בית, שנגעשו על ידי גופו כגון תורה ותפלה.
'ומקנת כסף', שנגעשו על ידי צדקה וגמילות חסדים. וכיון
שחטא נטמעו בסטרא אחרא, השתא שחזר בתשובה, כיון
שהוא מל ונטהר, כך המלאכים שנגעשו על ידי מצותיו ולקחה
הסטרא אחרא עכשו נטלו מסטרא אחרא ונמולו ונטהרו עמו
וחזרו אליו. והו 'מאת בן נכר גמלו אתו', כלומר 'מאת בן נכר'
שהוא הסטרא אחרא שנטמעו בה, השתא 'גמלו אתו' ונטהרו
וחזרו אליו:

גם השכינה חוזרת להשגיח עליו

וכשחזר בתשובה וחזרו אליו המלאכים, אז וירא אליו ה',
השכינה משגחת בו ומטיבה אליו. באלני, דהינו שנתגבר על
יצרו וחזר בתשובה, מלשון 'וחסן הוא כאלונים' (עמוס ב טז).
ממרא, היא משמעה 'מום ראה', וגימטריא 'רפא', לומר שכיון
שהיה חוטא היה מום בו, עכשו נתרפא המום. והוא ישב פתח
האהל, פרוש, כיון שחזר בתשובה, יושב כי אם בפתחי אהלה
של תורה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות. כחם היום, כלומר,
שחזר בתשובה בעודו בתקפותו, לא עד שהזקין, שזו היא
התשובה המעלה, והו כחם היום, בעוד חמו בו: (פיתוחי חותם)

יראת יעקב

עמידה בעשרה נסיונות בזכות ההבטחה

ויהי אחר הדברים האלה והאלקים נסה את אברהם (כב א.)

כח העמידה בעשרה נסיונות

בעשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו עליו השלום ועמד בכלם.
מתחלת דרכו נערמו הקשיים בפניו, ועד אחרית ימיו כשיחשב כבר
לשבת במנוחה ונחלה, לאחר שזכה לראות עולמו בחייו בהתחלת
קיום ההבטחה בלדת יצחק, עוד נתנסה בגדול שבנסיונות -
להעלותו לעולה.

רבנו זיע"א (שערי תשובה אות יד) תמה, מהו הכח הגדול שבזכותו יכל
אברהם אבינו לכל אלו הקשיים. והוא מפרק לה, בזכות שמירת
הדבור, שלאחר שהבטיח לקדוש ברוך הוא כי הוא יהיה המקדש
את שמו בעולם, מסר נפשו לעשות ככל אשר נצטווה.

זכיית אברהם אבינו שיהיה אלוהיו בעזרו על שעמד בדבורו

בכך מתפרש הפסוק שאמר דוד המלך עליו השלום (תהלים לד יג)-
(ד) מִי הָאִישׁ הַחֲפִץ חַיִּים אֲהֵב יָמִים לְרֵאוֹת טוֹב. נצר לשונך מרע
ושפתקי מדבר מרמה. והו הרוצה להדמות לאברהם אבינו עליו
השלום, שיעקר מעלתו היתה ששמר את הדבור שיצא אליו מפי ה'
ועמד בו בלי שום דפי, ולכן זכה שיהיה ה' בעזרו, ותקן את העולמות
העליונים.

שהרי אברהם אבינו עליו השלום לא נטה בדעתו מאחרי ה'
יתברך אפלו בשעה שהשלך לכבשן האש על קדוש שמו יתברך
(בראשית רבה לט א), ועמד בדבורו שאמר לקבל על עצמו אלהותו יתברך
ומלכותו, ולא חזר בו. וגם כשאמר לו הקדוש ברוך הוא להעלות את
בנו לעולה, ובא השטן לפתותו בכל מיני פתוי להתעלם מן הצווי,
לא שמע לו (תנחומא וירא כב). ובכך עמד אברהם בעשרה נסיונות שנסה
אותו ה' יתברך, ולא החסיד דבר מכל אשר דבר. ועל כן אמר עליו
הכתוב (תהלים טו ד) נִשְׁבַּע לְהִרְעֹ וְלֹא יִמְרֹ, כלומר, אחר שגשבע לה'
שיקים את דבריו, לא החליף את דבורו, אף בדברים שהיו נראים
כרעה.

הרוצה לזכות כאברהם - ישמור הבטחותיו

על כן, כל הרוצה שיהיה אלהי אברהם בעזרו, צריך לנהג באותו
אפן, ולא ישנה כלל מקבלת אלהותו יתברך, ובכך ישמר את גופו
ופיו בקדשה ובטהרה כראוי, עד שיהיה בהכל היוצא מקולו בתורה
ובתפלה כח לעזר את הקדשה העליונה ולתקן את העולמות.

על כך אמר דוד המלך עליו השלום, שהחפץ לזכות בחיים
העליונים כאברהם אבינו, ולהשיג השגות נפלאות למעלה, עקר
הדבר תלוי בהכל הקול העולה למעלה ומעורר את העולמות
העליונים. ולכן צריך להזהר ולשמר אמרי פיו, שמלבד ההזירות
מדברים הפוגמים בפה, ירבה גם בעסק התורה והתפלה כראוי וכן
בדרכות כראוי, כדי לעזר את הקולות העליונים. והו מה שנאמר
אחרי כן (תהלים לד טו) 'סור מרע ועשה טוב', שבכדי לתקן את הדבור
יש להמנע מן הדבור המקלקל המטמא אותו, וגם להרבות בדבור
הראוי והנהגון, המקדש את האדם ודבורו ועולה למעלה.

באור יעקב

ולעבדו בכל לבבכם

ואולם, דוקא ריצתו הבהולה לבית הכנסת, ומאידך גם מעשה חברו הורדף אחריו בקול רעש גדול, הביאה המונים מקרב תושבי העיר להתערב בנעשה. רבים הגיעו למקום והחלו מתאספים בהיכל בית הכנסת, ויצעקות רמות נשמעו מפי כלם בחלל האויר.

אותה שעה עסק רבנו במלאכתו השמימית, עמד בקרן זוית בהיכל בית הכנסת ושרעפיו נתונים לעבודת התפלה, נכר היה כי הצעקות מורישות האזנים כלל לא הגיעו עדיו ותפלתו נמשכה שעה ארוכה ללא כל הפסקה, רק בסיומה החל להרגיש במהומה המתחוללת סביבו.

ולא זו בלבד. לא רק בתפלותיו הרגילות בעירו בתוך בית הכנסת היתה נשמתו של רבנו מתדבקת בעליונים, אלא אפלו עלי דרך, גם במסעותיו בין הערים ובין הכפרים נתן היטב את לבו לעבודת התפלה. מקפיד היה גם באמצע הנסיעה שלא להמשיך בנסיעה בשעות בהן היה עליו לעסוק בהכנותיו לתפלה, וקל וחמר שלא להמשיך בנסיעה בעת שהגיע זמן תפלה עצמה. מדי יום עצר כמה שעות כדי להכין עצמו לתפלה, להתפלל בכונה הראויה, ואף לשוהות אחריה כשעור הנצרך לעבודת הלב עבורו, לעסוק בפגנות וביחודים הנשגבים.

ועל כלנה, גם כאשר היו מגיעים למקומות סכנה, בהם היה מסכן לעצור כדי להתפלל, לא שת רבנו לבו לך, ולא פחד מן המזיקים ומן הסכנות. שכן עתה צריכים להתפלל! באמרו 'מה לי הכא מה לי התם? מה לי עומד עתה בבית הכנסת, ומה לי עומד עתה באמצע המדבר?' הגיע זמן תפלה, וצריכים להתפלל קדם רבון כל עלמין בכל הכונות הראויות, לקים ולעבדו בכל לבבכם.

עבודת הלב של רבנו **יעקב זיע"א**, עבודה שבלב זוהי תפלה, בתפלתו הנשגבה כעבד העומד לפני רבו, היתה מיום עמדו על דעתו, כבר בגיל צעיר מאוד עם כונה עלילית זו של "לשם שמים", בדחילו ורחימו, מתוך דבקות עליונה בחי העולמים. ללא כל פגיות וללא כל מחשבות אחרות, רק בהתדבקות עצומה. ואכן, על עבודתו זו של רבנו זיע"א העיד בנו רבי אהרן זיע"א, שתפלתו של רבנו היתה "תפלת חסידים זכה וברה".

כחלק בלתי נפרד מתפלתו, היתה מלאכתו הארוכה של רבנו להכנת הלב לתפלה, כמאמר חכמינו ז"ל על חסידים הראשונים (מרכות לב, ב) שהיו שוהין שעה קדם התפלה ומכינים לבם אליה ושעה נוספת לאחריה. ולא זו אף זו. ההכנות לתפלה והתפלות עצמן היו אצל רבנו בדדגה כה עליונה, עד שהיה מתדבק ברמ"ח ויש"ה שלו ברבון כל העולמים. עדיות נאמנות מספרות כי רק תפלת העמידה של רבנו (שמונה עשרה) ארוכה שעה שלמה, כאשר רבנו כלל אינו נמצא כאן, כי אם למעלה גבוה מעל גבוה מבלי לדעת ומבלי לחוש מאומה מכל הנעשה סביבו, ויבא זה וילמד על תפלתו כלה.

ואודות כך מספר ספור נפלא. ביום מן הימים ארעה תגרה רבתי בעיר תאפיללת, כאשר שנים התקוטטו בגין חוב כספי של האחד לרעהו. כל אחד טען כי הכסף מגיע לו, והמהומה עלתה וגאתה ביותר. משחש אחד מן היריבים כי המהומה הולכת וגדלה, ועוד מעט ויכרו רעהו מכות נמרצות, נשא רגליו ונס מהרחוב לבית הכנסת פנימה, בידעו ברורות כי במקום קדוש שכזה לא יעזו יריבו להרים עליו את ידו ולהכותו.

קדושת יעקב

יראת אברהם את ה' המתגלית בעקדה

שמדת אברהם אבינו היתה חסד גמור, והוא היה עמוד החסד בעולם. ומדת יצחק אבינו היתה גבורה, מצד הדין. וידוע שרצון ה' תמיד להכניע את הדין תחת החסד. ועל כן חשב אברהם אבינו עליו השלום, שרצון ה' יתברך בשחיטת יצחק על ידו, כי זו הכנעה גמורה של הדין, ויש בזה תגברת החסד בכל העולמות. ומפני שחשב שזו דעת עליון ורצונו, עשה זאת בשמחה ולא עכב כלל אלא אדרבא הודדו בקיום המצוה בשלמות.

מכאן יראת ה' נכבש הדין

נמצאנו למדים עד כמה היתה אהבתו של אברהם לה' שלמה, ומכאן אותה אהבה, מאחר שסבר שכך הוא רצון ה', וזאת שלמות האילן העליון, על כן עשה זאת באהבה רבה.

ובזה מתפרש מה שאמר לו ה' לאחר מעשה העקדה והקרבן האיל תחת יצחק 'עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה' - כלומר, מכאן יראתך ממדת הדין הנקראת 'אלקים', קבלת כח לעשות מעשה קשה זה, כי רצית להכניע את הדין תחתיו.

שיתוף היראה עם האהבה

באפן אחר יש לפרש מדוע דוקא כאן נקרא אברהם 'ירא אלקים', ולא 'אוהב אלקים'. וזאת, משום שמצינו באברהם אבינו, שעשה כל מעשיו עם ה' מתוך אהבה. אף האדם השלם זקוק לצרופי היראה לאהבה, ולעבד את ה' בשתייהן יחד. לכן אמר לו ה' לאחר מעשה העקדה 'כי ירא אלקים אתה', עתה נודע הצרופי שיש בלבך בין יראת ה' לאהבתו, שבמעשה זה כללית את שתייהן יחד.

העולה מכל האמור, שמאברהם אבינו עליו השלום אנו למדים על מדת האהבה השלמה לה', אשר אין דבר העומד בפניה, ושום דבר המתחדש בעולם אינו מונע את האדם העושה כמעשי אברהם אבינו מלאהב את ה' יתברך באמת.

עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה ולא חשכת את בנך את יחידך

ממני (כב יב)

ראיית העקידה על אהבת ה' שבלב אברהם

נתבאר למעלה, כי ממעשה עקדת יצחק נודע לכל גדל אהבתו של אברהם אבינו לה' יתברך. כי מלבד האהבה הטבעית לבנו יצחק, עוד הוסיף הקדוש ברוך הוא בשעת הצווי לתקע בלב אברהם עוד יותר את אהבתו לבנו, והזכירו את כל הסבות הגורמות לה. ואם לאחר כל זה כבש רחמי מן יחידו לעשות רצון אביו שבשמים, אות גמור הוא על כי אהבת קונו גדלה בקרבנו למעלה למעלה.

אברהם עקד את בנו וסבר שעומד לשוחטו

אכן, עדן היו בני אדם יכולים לטעות בדבר, ולטעון שלא עשה זאת אברהם כי אם מפני שידע מראש שלא יצוה ה' לשחט את יצחק בפעל, ואין כונתו אלא לנסותו.

כדי להוציא מן הלב טעות מעין זו, אמר ה' יתברך לאברהם אחר העקדה, 'עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה, ולא חשכת את בנך את יחידך ממני'. כלומר, יד הקדוש ברוך הוא לסוף דעתו, וגלה שמלכתחלה נתפון לשחטו. ובפרט לפי מה שכתבו רבותינו זכרונם לברכה (ראה בספר הרוקח כב יד) שבאמת שחט אברהם במקצת את יצחק, לקים צווי ה' להעלותו לעולה.

הטעם שהבין אברהם אבינו בעקידת יצחק

אכן באמת צריך להבין, איך העלה אברהם אבינו על דעתו שרצון ה' הוא בשחיטת יצחק. והרי ידע עד כמה קרבתו אדם מתעבים לפני ה', ואיך האמין לדבר זה.

תגבורת החסד על הדין

ונראה לפרש שגם כאן נרמז כעין המובא למעלה, על פי הידוע